

Philip Gilligan
Sheila Furness

Religió i espiritualitat en la formació i la pràctica del treball social al Regne Unit

Resum

Aquest article pretén exposar i revisar en quina mesura la religió i l'espiritualitat han estat reconegudes en la formació i la pràctica del treball social al Regne Unit. Els autors faran referència a la seva pròpia investigació i publicacions per avaluar el progrés al voltant de la religió, les creences religioses i el treball social. S'han revisat les publicacions existents amb l'objectiu d'identificar les contribucions i els desenvolupaments produïts en el camp de l'espiritualitat i la pràctica del treball social. Per facilitar un context a aquest debat, s'inclouen estadístiques del cens de 2011 i algunes reflexions sobre la utilitat de la terminologia i la definició de paraules clau. Debatrem e identificarem alguns dels reptes del Regne Unit, en particular la necessitat de reconèixer la importància dels rics i diversos sistemes de creences, pràctiques culturals i tradicions dels seus ciutadans, i la necessitat de desenvolupar una pràctica que sigui culturalment sensible i inclogui la gran varietat de creences religioses i espirituals d'usuaris i professionals.

Paraules clau

Religió, Espiritualitat, Treball social, Creença religiosa, Tradició, Pràctica cultural

Religión y espiritualidad en la formación y la práctica del trabajo social en el Reino Unido

Este artículo pretende exponer y revisar en qué medida la religión y la espiritualidad han sido reconocidas en la formación y la práctica del trabajo social en el Reino Unido. Los autores harán referencia a su propia investigación y publicaciones para evaluar el progreso en torno a la religión, las creencias religiosas y el trabajo social. Se han revisado las publicaciones existentes con el objetivo de identificar las contribuciones y los desarrollos producidos en el campo de la espiritualidad y la práctica del trabajo social. Para facilitar un contexto a este debate, se incluyen estadísticas del censo de 2011 y algunas reflexiones sobre la utilidad de la terminología y la definición de palabras clave. Debatiremos e identificaremos algunos de los retos del Reino Unido, en particular la necesidad de reconocer la importancia de los ricos y diversos sistemas de creencias, prácticas culturales y tradiciones de sus ciudadanos, y la necesidad de desarrollar una práctica que sea culturalmente sensible e incluya la gran variedad de creencias religiosas y espirituales de usuarios y profesionales.

Palabras clave

Religión, Espiritualidad, Trabajo social, Creencia religiosa, Tradición, Práctica cultural

Religion and Spirituality in Social Work Training and Practice in the UK

This article aims to present and review the extent to which religion and spirituality have been recognized in social work training and practice in the UK. The authors draw on their own research and publications to assess progress in relation to religion, religious beliefs and social work. The existing literature is considered with a view to identifying contributions and developments in the field of spirituality and social work practice. To provide a context for this discussion, the article includes census data for 2011 and reflections on the usefulness of the terminology and offers definitions of key words. We set out to identify and discuss some of the challenges being addressed in the UK, in particular the need to recognize the importance of a rich diversity of belief systems, cultural practices and traditions, and the need to develop a practice that is culturally sensitive and embraces the variety of religious and spiritual beliefs of clients and professionals.

Keywords

Religion, Spirituality, Social work, Religious belief, Tradition, Cultural practice

Com citar aquest article:

Gilligan, Philip; Furness, Sheila (2014). "Religió i espiritualitat en la formació i la pràctica del treball social al Regne Unit" *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 56, p. 30-45

▲ Cens de 2011 i definicions

Per conèixer l'estat de la religió i les creences religioses a Anglaterra i Gales, és de gran ajuda recórrer a les estadístiques publicades per l'Oficina Nacional d'Estadística del Regne Unit (Office for National Statistics, ONS, 2012a). Aquesta enquesta de població es realitza al Regne Unit cada deu anys i recopila dades sobre la pertinença religiosa amb la pregunta “quina és la teva religió?”. El resultat estadístic es va presentar acompanyat d'una declaració que afirmava que les estadístiques per si soles proporcionaven dades inexactes sobre l'impacte de la creença, la pràctica o la pertinença religiosa.

En el panorama religiós d'Anglaterra i Gales de 2011, el cristianisme continua sent la religió majoritària, amb 33,2 milions de persones, el 59,3% de la població. El segon grup és el musulmà, amb 2,7 milions de persones, que equival al 4,8% de la població. 14,1 milions de persones, aproximadament un quart de la població d'Anglaterra i Gales, afirmen ser laïques. Entre el 2001 i el 2011, s'ha reduït del 71,1 al 59,3% el nombre de persones que s'identifiquen com a cristianes, i ha augmentat d'un 14,8 a un 25,1% la xifra de persones que afirmen ser laïques. Es va produir un creixement en altres categories de grups religiosos, sent el grup musulmà el que més va augmentar, del 3 al 4,8% (ONS, 2012a). La ubicació geogràfica també és rellevant, amb un alt percentatge de totes les religions que viu en diferents barris de Londres (per exemple: el 34,5% de la població de Tower Hamlets és musulmana; el 25,3% de Harrow és hindú; el 9% de Hounslow és sij, el 15,2% de Barnet és jueva i el 3,3% de Rushmoor és budista) (ONS, 2012a). Fora de Londres, trobem un elevat nombre de musulmans que viu a Blackburn amb Darwen (27%), Bradford (24,7%) i Luton (24,6%), mentre que la major concentració d'hindús viu a Leicester (17,8%), i de sijs, a Slough (10,6%) (ONS, 2012a). El 5,6% dels habitants de Bury, a Greater Manchester, són jueus (ONS, 2012a). També és interessant preguntar-se si el 25,1% de la població que no s'identifica amb “una religió” por “creure sense pertànyer-hi”. Aquesta expressió, encunyada per Davie (1994), significa que la pèrdua de la fe a les institucions religioses tradicionals no és necessàriament el resultat d'un procés de secularització, sinó de la necessitat de connectar a nivell espiritual (Heelas, 2002). Una enquesta telefònica realitzada a mil persones pel programa de la BBC “Soul of Britain” (“Ànima de Gran Bretanya”) l'any 2000 “mostra que, mentre que el 26% dels enquestats creien en un Déu personal, el 44% creia en un esperit o força vital, o que “hi ha alguna cosa més” (Heelas, 2002: 365).

S'ha documentat àmpliament que un canvi de creença religiosa tradicional comporta canvis de pertinença religiosa i de costums (Woodhead *et al.*, 2002; Davie, 2007). Tot i que el nombre de persones que acudeixen als serveis de l'església cristiana s'ha vist reduït, encara se celebren molts naixements, bodes i funerals religiosos (ONS, 2010). Per a aquestes persones, la tradició i la pràctica religiosa sembla ser un costum i un ritual que mantenen l'estructura i la cohesió social.

La pèrdua d'interès religiós i de culte actiu entre la majoria de població britànica blanca es podria atribuir a diversos factors: preferències de vida basada en una elecció individual, el consumisme, les noves tecnologies, una major mobilitat, el tipus de feina, patrons i rutines; el fet de veure una naturalesa restrictiva en la religió, i la seva poca rellevància en la vida quotidiana (Hunt, 2005). El debat sobre la secularització ha interpretat com un senyal de pèrdua de fe alguns indicadors com l'assistència a l'església cristiana, cosa que es podria considerar etnocèntrica, ja que ignora altres religions amb una forta fe i pertinença. Ha augmentat el nombre d'esglésies pentecostals que combinen tradicions com l'autoritat bíblica amb espiritualitats teistes, i se centren en l'experiència personal i l'Esperit Sant (Woodhead, 2002).

**Alguns autors
defensen un
enfocament que
no defineix de
manera estricta
el terme religió o
espiritualitat, sinó
que els preocupa
comprende la
seva repercussió i
importància per a
la persona**

Alguns autors, entre els quals ens incloem, defensen un enfocament que no defineix de manera estricta el terme religió o espiritualitat, sinó que els preocupa comprendre la seva repercussió i importància per a la persona (Furness i Gilligan, 2010a; Crisp, 2010). El procés d'individualització fa referència al pas de la religió a l'esfera personal o la consciència de l'individu. Els que realitzen aquestes interpretacions mantenen que, encara que les persones poden no professar la seva fe públicament, la religió pot aportar un significat personal a l'individu (Garrod i Jones, 2009: 120).

Alguns escriptors mantenen que religió i espiritualitat poden donar-se alhora, i que també és possible que existeixi l'una sense l'altra (Gollnick, 2005). Wong i Vinsky (2009) argumenten que no té sentit separar espiritualitat i religió ontològicament i epistemològicament, ja que estan fermament arrelats en contextos històrico-culturals diferents.

Això s'aprecia de forma clara al Regne Unit, on el monarca britànic és el governador suprem de l'Església d'Anglaterra i hi ha vint-i-sis arquebisbes a la Cambra dels Lords (House of Lords), la cambra alta del Parlament. Tots els països europeus tenen diferents graus de separació entre l'estat i l'església però continuen intrínsecament units.

Pel que fa a les definicions de religió i espiritualitat, tot i que normalment es consideren interrelacionades, una diferència clau és que "religió" es relaciona amb un compartir social de doctrines, creences i rituals basats en autoritats religioses tradicionals i organitzades, mentre que "espiritualitat" és "el desenvolupament individual d'una connexió personal amb i de respecte per l'univers extern i intern" (Derezotes, 2006: 10). Els qui defensen el treball social espiritual aprofiten el seu jo autèntic de manera conscient per connectar i relacionar-se amb la persona i amb grups socials més amplis, estan oberts a fonts externes de curació, a fer servir l'entorn i la natura per generar més pau, amabilitat i cooperació al món (Derezotes, 2006). L'espiritualitat és més que una disciplina acadèmica, ja que en essència és "relacional, se centra en l'acció, i ajuda a connectar amb el propi esperit i amb diferents aspectes vitals" (Robinson, 2008: 36).

El creixent interès per l'espiritualitat i el treball social és degut a diversos factors. El treball social facilita el canvi, l'espiritualitat pot ser transformacional i part d'un procés de desenvolupament i d'aprenentatge per a l'individu (Crisp, 2010: 12). Gray i Coates (2013) sostenen que, com a resposta a la insatisfacció amb les creences tradicionals i la religió convencional, nous moviments com el New Age i els moviments mediambientals han influenciat el treball social. Els autors suggereixen que els valors del treball social són coherents amb una visió ecoespiritual alternativa que qüestiona el resultat de pràctiques explotadores, que busquen maximitzar beneficis. Reclamen una consciència ecològica que destaquï els principis d'interdependència, diversitat, inclusió i allò sagrat de la terra, que potencialment pugui, mitjançant la responsabilitat personal, provocar un canvi en l'origen i les causes de la injustícia. Afirmen que l'ecoespiritualitat també ofereix l'oportunitat d'aprendre creences i tradicions espirituals de diferents comunitats com una nova estratègia d'ajuda. Yip (2005) assenyala que l'imperialisme professional té tendència a dominar la pràctica del treball social i que cal compartir, adoptar i transferir coneixement perquè l'(inter)canvi cultural sigui possible.

Per a altres autors, la religió podria classificar-se com a funcional i instrumental segons les preocupacions de la comunitat i és un sistema de valors morals compartits que actua com a punt de referència (Hunt, 2005). Per a moltes persones que s'identifiquen amb alguna religió, la seva fe és integral i no es pot separar de la seva forma de vida. Moltes persones recorren a la fe en moments de necessitat i els treballadors socials podrien utilitzar aquest valuós recurs i força per apropar-s'hi.

Tot i que hi ha hagut nombrosos intents per definir religió i espiritualitat, no existeix un consens en cap dels dos conceptes. Probablement no es tracti de quelcom negatiu, ja que una definició és una tècnica de racionalitat, i és possible acceptar la importància de la religió i l'espiritualitat a les nostres vides així com donar sentit al seu impacte i potencial per formar, transformar i emmotllar els nostres comportaments i accions.

El nostre punt de partida és que “[...] a la Gran Bretanya de principis del segle XXI, com a tot arreu, el treball social es desenvolupa en una societat ricament diversa, multiètnica i *multi-fe*; una societat en què les creences religioses i d'altres tipus són de vital importància per a molts i condicionen la forma de veure la vida de la majoria. Estem convençuts que, en aquest context, existeixen moltes raons per les quals tots els i les treballadors/es socials necessiten adquirir un bon coneixement i comprensió sobre les creences i les pràctiques religioses dels usuaris; que sense aquest coneixement i comprensió, no poden complir correctament amb els seus deures reglamentaris ni amb les seves responsabilitats professionals, i el seu treball no és culturalment competent” (Furness i Gilligan, 2010a: 4).

Publicacions: religió i espiritualitat en l'atenció social al Regne Unit 2003-2013

En anteriors recerques nostres (Gilligan i Furness, 2006) i d'altres autors (Furman *et al.*, 2004), es van enquestar professionals i estudiants de treball social del Regne Unit amb l'objectiu de conèixer les seves creences i l'acceptació de l'ús d'intervencions espirituals i religioses en la pràctica professional. El resultat d'aquesta enquesta va mostrar que, encara que tots dos grups van reconèixer la importància de tenir en compte la religió i la fe dels usuaris, no ho feien sovint. Potser fos degut a factors com la por, la ignorància, la vergonya o el no donar importància a la religió i la fe en el procés de valoració. En general, els estudis de treball social no inclouen formació en aquests temes. Com a professors de treball social, reconeixem que els estudiants poden ser reticents a revelar o a parlar sobre les seves creences religioses tret que se'ls ofereixin oportunitats i permís per fer-ho. Alguns obstacles que provoquen aquesta manca d'obertura podrien ser el considerar que la religió és opressiva i ha contribuït a la guerra, la violència i la injustícia al món, i que no concorda amb els valors del treball social, que desafien i combaten la injustícia social, la discriminació i l'opressió (Cnaan, 2006). El llenguatge que defineix i expressa creences religioses i espirituals pot ser poc atractiu per a persones laïques, té un significat diferent per a persones diferents, és difús i es pot relacionar de manera negativa amb la tradició religiosa (Starnino *et al.*, 2012). Potser que algunes creences sobre la religió i els seguidors de religions majoritàries es donin per assumides. Per exemple, una de les creences assumides en el cas de les organitzacions confessionals és que són proselitistes i busquen la conversió de nous creients (Furness i Gilligan, 2012b).

Els professors de treball social comencen a reconèixer la necessitat d'ensenyar als seus estudiants que és important tenir en compte la religió i l'espiritualitat dels usuaris i els cuidadors

Els professors de treball social comencen a reconèixer la necessitat d'ensenyar als seus estudiants que és important tenir en compte la religió i l'espiritualitat dels usuaris i els cuidadors. Encara que continuï sent una àrea oblidada en el currículum de treball social, hi ha publicacions que poden ser útils per a professors i formadors (Moss, 2005; Gilligan i Furness, 2006; Holloway i Moss, 2010; Mathews, 2009; Furness i Gilligan, 2010a; 2010b). Bailey, Gilbert, Moss, Holloway i Swinto, pioners en el camp de l'espiritualitat al Regne Unit, van fundar l'Associació Britànica per a l'Estudi de l'Espiritualitat (British Association for the Study of Spirituality, BASS) el 2010, amb un enfocament interdisciplinari en la teoria i en la pràctica. Els defensors de l'espiritualitat el consideren una "força oposada a la tecnològització, mercantilització i la medicalització de la pràctica del treball social" (Wong i Vinsky, 2009: 1344), amb el potencial de transformar i abordar l'esgotament i l'estrès dels treballadors (Owen, 2000), i que ofereix nous enfocaments per promoure el benestar dels usuaris i els cuidadors (Canda i Furman, 1999; Holloway i Moss, 2010; Starnino *et al.*, 2012).

Dossett (2013) defineix el nou concepte “espiritualitat negociada” per reflectir millor l’espiritualitat que expressen les persones que participen en programes de dotze passos per a la recuperació d’addicions. Dossett cita resultats d’un estudi realitzat per Moos i Timko (2011: 524) que indica que les persones amb problemes d’addició que assisteixen de manera regular a programes de dotze passos acostumen a mostrar resultats més positius pel que fa a la qualitat de vida de les persones que no hi participen.

El 2012 es va fundar The College of Social Work (TCSW) amb l’objectiu de ser el portaveu del treball social d’Anglaterra. TCSW va desenvolupar el Marc de Capacitats Professionals (Professional Capabilities Framework, PCF), compost per nou dominis. El domini de Diversitat requereix als estudiants i professionals reconèixer que la diversitat és multidimensional i saber confrontar les opressions i discriminacions de manera aquedada. El domini de Coneixement els exigeix comprendre les influències psicològiques, socials, culturals, espirituals i físiques en la societat. A més, el TCSW ha elaborat diverses guies curriculars per facilitar el desenvolupament curricular en treball social. Una d’aquestes guies se centra en diversitat i opressió, situa la religió juntament a altres divisions socials, i fa referència a teories ecològiques. És important que els programes de treball social preparin els futurs professionals per a les demandes i necessitats d’una població cada vegada més diversa, i els professors de treball social perquè facin servir materials pedagògics que els ajudin a assolir aquesta preparació.

Temes emergents

Molts dels estudis que s’inclouen en aquesta secció no distingeixen entre religió i espiritualitat, que sovint s’han considerat mesures de benestar. Les teories de benestar espiritual veuen en la salut espiritual un recurs i una força importants que es poden promoure activament entre els usuaris. Tanmateix, no hem d’oblidar que religió i fe poden ser quelcom positiu i negatiu, o totes dues coses, i que els treballadors socials necessiten estar segurs a l’hora d’enfrontar-se als qui pretenguin fer mal a altres persones mitjançant creences errònies, justificant que actuen pel bé dels infants o els adults; per exemple, forçant-los a ser subjectes o víctimes de pràctiques per expulsar els mals esperits (Gilligan, 2008).

Diversos informes i estudis han investigat els abusos associats a creences de possessió de l’esperit i bruixeria, especialment entre grups d’esglésies pentecostals africanes (Laming, 2003; Stobart, 2006; HM Government, 2007; Department of Education, 2012; Simon *et al.*, 2012).

Les teories de benestar espiritual veuen en la salut espiritual un recurs i una força importants que es poden promoure activament entre els usuaris

Alguns autors han expressat la seva preocupació sobre com els serveis socials i l'atenció sociosanitària s'han centrat en models occidentals de benestar social, donant com a resultat mals diagnòstics en casos de malaltia mental, i serveis inadequats i exclusius en comptes d'inclusius (Fernando, 2010; Williams i Johnson, 2010). Fernando presenta diversos suggeriments sobre com els serveis de salut mental necessiten canviar i incloure tractaments terapèutics com a alternativa a enfocaments mèdics i farmacèutics. Malgrat la manca d'evidència empírica que corroborei els seus beneficis en pacients i malgrat no ser acceptades per la majoria de professionals de la medicina científica occidental, es creu que diverses teràpies tenen efectes positius. Tractaments com les herbes medicinals, l'acupuntura, el ioga, la sanació o l'exorcisme podrien categoritzar-se com a intervencions espirituals que alguns professionals consideren beneficioses per al benestar i la salut. Fernando (2010) suggereix que el fet de compartir les diferents maneres de tractar l'estrès i d'entendre la mala salut en diferents cultures, exigirà deixar d'aplicar certs diagnòstics i definicions de mala salut, i reestructurar els serveis de salut.

Al Regne Unit resideixen moltes persones que pertanyen a minories ètniques i de color. El 2011, el 9% de la població s'identificava amb una nacionalitat diferent de l'anglesa, la gal·lesa, l'escocesa, la nord-irlandesa i/o britànica (ONS, 2012b). Les recerques sobre desigualtats en l'accés i ús dels serveis suggereixen clares diferències entre les comunitats de minories ètniques i de color, i les seves contraparts blanques (Barn 2001; 2006; JRF, 2005). Aquest treball suggereix una creixent desigualtat i el fracàs dels polítics en la implementació de les mesures necessàries per abordar el tema. D'altra banda, la recerca sobre temes específics com, per exemple, els obstacles que troben els membres de comunitats asiàtiques musulmanes per accedir i rebre serveis relacionats amb la salut mental i abusos sexuals, apunta que les creences sobre l'herència religiosa i cultural estan entre els factors que contribueixen a la infrarepresentació de certes comunitats entre els usuaris (Chew-Graham *et al.*, 2002; Gilbert *et al.*, 2004; Gilligan i Akhtar, 2006). Cal seguir investigant perquè tant els treballadors socials com els polítics entenguin millor aquests temes.

A Anglaterra, la Comissió d'Igualtat i Drets Humans té l'obligació legal de supervisar i promoure els drets humans en nou característiques: edat, gènere, orientació sexual i reassignació de sexe, religió i creença, discapacitat, ètnia, matrimoni o estat civil, embaràs i maternitat. D'acord amb la Llei d'Igualtat de 2010, és il·legal discriminar una persona per la seva religió o creença religiosa (o manca de religió o creença religiosa) respecte a la feina; la provisió d'aliments, instal·lacions i serveis; l'educació; l'ús i l'accés a un habitatge, o en l'exercici de funcions públiques. Tot i que la legislació vigent protegeix els qui s'identifiquen amb alguna característica de discriminació, a la pràctica poden produir-se reclamacions de persones que creuen que aquests drets anul·len algun altre dret, i alguns casos es deriven al Tribunal Europeu de Drets Humans. Aquest tipus de casos planteja dilemes ètics a tots els implicats (Furness i Gilligan, 2010b; Neagoe, 2013).

En un estudi anterior, vàrem convidar estudiants de treball social a identificar preocupacions que hagin sorgit en les seves pràctiques i a donar exemples de conflictes o dilemes ètics provocats per creences i pràctiques religioses (Furness, 2003). Tot i que la mida de la mostra no permeti generalitzar resultats, alguns problemes continuen sent un repte una dècada després. En un dels exemples, una estudiant pentecostal/evangèlica va dir que els altres professionals varen donar per suposat que les seves creences religioses afectarien la seva feina de manera negativa. Va posar com a exemple que l'avortament i l'eutanàsia entraven en conflicte amb les seves creences religioses i amb els valors del treball social, però que acceptaria el dret de la persona a decidir i a l'autodeterminació. Aquest exemple fa emergir diversos temes d'importància. Els usuaris i els companys de treball poden jutjar una altra persona per la seva aparença i la seva creença religiosa, i creure, de forma errònia, que implica certes opinions.

Les creences religioses poden crear polèmica al voltant de les relacions entre persones del mateix sexe. Cal animar els estudiants a ser honestos sobre les seves creences i que reconeguin quan entren en conflicte amb els usuaris. Observem una tendència preocupant d'alguns estudiants a amagar les seves creences de manera deliberada, mentre que d'altres són capaços d'explorar l'impacte potencial de les seves creences en la pràctica professional. Melville-Wiseman (2013) descriu un model d'ensenyament que té com a objectiu minimitzar el distanciament que pot aparèixer entre estudiants que expressen opinions religioses i que creuen que les relacions entre persones del mateix sexe són pecat, i els que creuen que els qui tenen aquestes opinions no haurien de ser treballadors socials. Els treballadors socials s'enfronten a dilemes i problemes ètics a diari, i això implica valoracions i judicis ètics, i decisions que es poden justificar i argumentar. En els últims anys, diversos autors han aportat recursos que ajuden els docents a ensenyar els seus alumnes a construir debats ètics i a considerar el lloc dels valors i l'ètica en el treball social (Reamer, 2006; Parrott, 2010; Gray i Webb, 2010; Banks, 2012; Beckett i Maynard, 2013).

Swinton (2007) compara l'enfocament dels Estats Units i el del Regne Unit en la recerca sobre espiritualitat. Algunes de les àrees clau al Regne Unit se centren en el significat personal d'espiritualitat (Swinton, 2001), en el respecte per les creences individuals (McSherry i Ross, 2002) i en com aquestes es poden aplicar a la pràctica; en contrast amb l'interès dels Estats Units per buscar evidències científiques que confirmen o refuten els beneficis associats a la pertinença religiosa i el compromís cristià en particular.

Les publicacions existents evidencien que algunes àrees específiques del treball social i de la salut pública han reconegut millor que altres la importància de la religió i l'espiritualitat en la vida dels usuaris i dels cuidadors. Per exemple, s'han dissenyat instruments per mesurar i avaluar l'espiritualitat en tractaments pal·liatius i en l'àmbit hospitalari (Holloway *et al*, 2011), i s'empren teràpies alternatives en el treball amb persones amb problemes mentals (Gilbert, 2010).

Algunes àrees específiques del treball social i de la salut pública han reconegut millor que altres la importància de la religió i l'espiritualitat en la vida dels usuaris i dels cuidadors

Crompton (1998) va assentar les bases perquè la religió i l'espiritualitat tinguessin un lloc en les vides dels nens. Hay i Nye (2006) van entrevistar durant tres anys nens de 6 a 11 anys de dues escoles d'educació primària angleses amb l'objectiu de conèixer la seva espiritualitat, i la conclusió de l'estudi fou que els nens posseeixen un "discurs espiritual implícit". Aquest treball ha estat la base per a posteriors publicacions que reconeixen l'espiritualitat com una dimensió important en el desenvolupament i el progrés infantil (Horwath *et al.* 2008; Nye, 2009; Minor, 2012, Scourfield *et al.*, 2013).

Jewell (2010) va investigar el benestar de més de quatre-cents metodistes britànics d'edat avançada, i un dels resultats fou que trobar un sentit a la vida està relacionat de manera positiva amb l'estil col·laboratiu en el grup religiós, la religiositat intrínseca i la transcendència espiritual.

Missatges clau i desafiaments de futur

Tot i que aquest article presenta una àmplia perspectiva sobre l'estat de la religió i l'espiritualitat en la formació i la pràctica de treball social al Regne Unit, també és important reconèixer l'aportació d'altres autors a nivell internacional. El nostre primer estudi sobre aquest tema (Gilligan i Furness, 2006) es va basar en un estudi de Sheridan i Von Hemart (1998) als Estats Units. Vam canviar algunes preguntes de l'enquesta per adaptar-les culturalment al Regne Unit, cosa que seguim creient necessària: els investigadors han de tenir en compte com interpretar i traduir significats segons l'audiència a la qual s'adrecin. Tot i que hem referenciat autors britànics, també és important reconèixer les contribucions d'altres autors com Bullis, 1996; Becvar, 1998; Canda i Furman, 1999; Lindsay, 2002; Nash i Stewart, 2002; Coholic, 2003; Henery, 2003; Moody, 2005; Hodge, 2005; Derezotes, 2006; Coates *et al.*, 2006; Saleeby, 2008; Gray, 2008; Crisp, 2008; 2010 i Mackinlay, 2010, que han ajudat a crear i promoure interès en la religió i l'espiritualitat.

Està clar que la terminologia i el llenguatge que s'empra per definir i descriure religió i espiritualitat presenta alguns problemes, ja que els professionals i els usuaris els interpreten de manera diferent, i n'hi ha que no se senten còmodes quan es tracten aquests temes. Per superar aquestes dificultats, proposem que els treballadors socials s'esforcin per comprendre les vivències i experiències subjectives dels usuaris o els cuidadors abans de donar per vàlides certes suposicions.

Moltes persones es dediquen al treball social perquè senten la necessitat de fer del món un lloc millor (Furness, 2007). Aquesta sensació interior de recerca de significat i de sentit encaixa amb la religió i l'espiritualitat. Com a acadèmics del treball social, observem en els estudiants una certa reticència a fer públiques i a debatre de forma oberta les seves creences a classe.

Potser és degut al fet que pertanyen a una minoria o al fet que ho consideren inapropiat o irrellevant. Tanmateix, a la nostra universitat i en tot el Regne Unit, cada vegada hi ha més estudiants d'origen africà que són cristians pentecostals i que comparteixen estudis amb joves musulmans, i menys estudiants britànics blancs laics. Això és un argument més perquè els estudiosos de treball social incloguin la religió i la fe en el currículum acadèmic. Oferir espais de treball intercultural a classe permet als estudiants compartir la seva realitat religiosa i cultural, fomentar la sensibilitat i conscienciar sobre la diversitat d'opinions. També es pot dur a la pràctica perquè els estudiants siguin més conscients de com els usuaris i els cuidadors construeixen significats i interpreten el món.

Durant l'última dècada, hem intentat construir i ampliar el que es podria denominar conscienciació en quatre qüestions d'interès:

- La necessitat que els treballadors socials responguin de manera efectiva a l'impacte/efecte (positiu/útil o negatiu/de poca ajuda) de la cultura, la religió i les creences en la vida i les vivències dels usuaris i els cuidadors.
- El potencial que ofereixen la cultura, la religió i les creences per facilitar o dificultar la recuperació d'un trauma.
- La tendència de la teoria, la formació i la pràctica de treball social (potser de les ciències socials en general) a ignorar i eludir la importància i la complexitat d'aquests temes.
- L'escassetat d'instruments i marcs adequats que ajudin els professionals a explorar la importància potencial i l'efecte d'aquests temes per a ells mateixos i per als qui busquen ajuda.

Considerem que un coneixement apropiat de l'efecte de la religió, de la fe i de la cultura és essencial en la pràctica de treballadors socials culturalment competents. Definim "competència cultural" com la capacitat dels individus i de les organitzacions de conèixer, respectar i treballar amb eficàcia amb persones de característiques ètniques, culturals, polítiques, econòmiques i religioses diferents a les seves, alhora que reconeixen de quina manera els seus propis orígens i cultura condicionen la forma com perceben les altres persones i com interactuen amb elles (O'Hagan, 2001; Dominelli, 2004; Williams, 2006; Laird, 2008). La nostra recerca (Gilligan, 2003; 2009; Furness i Gilligan, 2010a; 2010b) destaca resultats que suggereixen que, en contrast amb altres pràctiques culturalment aptes (per exemple, disposar d'intèrprets, menjar *halal* o caribeny, informació en diferents llengües o utilitzar imatges sensibles a diferents ètnies, i llenguatge inclusiu i no racista en els documents del centre), no s'ha prestat prou atenció a la religió, la fe i a certs aspectes culturals.

Considerem que un coneixement apropiat de l'efecte de la religió, de la fe i de la cultura és essencial en la pràctica de treballadors socials culturalment competents

Hem inclòs treballs que busquen ampliar marcs generals que ajudin els treballadors socials i altres professionals a donar respostes més efectives i adequades a tots els usuaris, i evidenciar problemes en àrees especialitzades com l'abús sexual en la comunitat musulmana (Gilligan i Akhtar, 2006) i l'abús sexual comès pel clergat catòlic (Gilligan, 2012a; 2012b).

“Per als qui l'espiritualitat i la religió són importants, sembla que rebre un servei competent depèn només de la sort. Seguirà depenent més de l'opinió i el coneixement de cada treballador en particular que d'una pràctica professional excel·lent comuna” (Gilligan i Furness, 2006).

Esperem que, en un futur proper, l'experiència demostrï que es tracta d'un error i que els responsables polítics, els proveïdors de serveis i els treballadors socials tinguin en compte les creences dels usuaris i dels cuidadors per atendre les seves necessitats religioses i espirituals. És necessari debatre i discutir aquests temes amb els treballadors, en un ambient comprensiu, facilitant la formació adequada i el recolzament necessari per assegurar que responen de manera apropiada a aquestes necessitats.

Philip Gilligan

Investigador visitant honorari - University of Bradford
gilliganphilip@gmail.com

Sheila Furness

Professora titular - University of Bradford
s.furness@bradford.ac.uk

Bibliografia

Banks, S. (2012) *Ethics and Values in Social Work* (4th Edition) Basingstoke, Palgrave Macmillan.

Barn, R. (2001) *Black Youth on the Margins: A Research Review*, York, Joseph Rowntree Foundation.

Barn, R. (2006) *Improving Services to meet the needs of Minority Ethnic Minority Children and Families*, Department of Education and Practice http://www.rip.org.uk/index.php?page=shop.product_details&flypage=&product_id=89&category_id=15&vmcchk=1&option=com_virtuemart&Itemid=53 (1 de novembre de 2013).

Becvar, D. S. (1998) *The Family, Spirituality, and Social Work*, New York, Haworth Press Inc.

Beckett, C.; Maynard, A. (2013) *Values and Ethics in Social Work* (2nd ed), London, Sage Pub.

Bullis, R. K. (1996) *Spirituality in Social Work Practice*, Washington, Taylor and Francis.

Canda, E. R.; Furman, L. D. (1999) *Spiritual Diversity in Social Work Practice: The Heart of Helping*, New York, The Free Press.

Chew-Graham, C.; Bashir, C.; Chantler, K.; Burman, E.; Batsieer, J. (2002) 'South Asian women, psychological distress and self-harm: lessons for primary care trusts', *Health and Social Care in the Community*, 10(5), 339-347.

Cnaan, R. (2006) Faith in the Closet: Reflections of a Secular Academic, *Arete*, 30 (1), 19-29.

Coates, J.; Gray, M.; Hetherington, T. (2006) 'An 'Ecospiritual' Perspective: Finally a Place for Indigenous Approaches', *British Journal of Social Work*, 36 (3), 381-399.

Coholic, D. (2003) 'Incorporating Spirituality in Feminist Social Work Perspectives', *Affilia*, 18 (1), 49-67.

Crisp, B. R. (2008) 'Social Work and Spirituality in a Secular Society', *Journal of Social Work*, 8 (4), 363-375.

Crisp, B. (2010) *Spirituality and Social Work*, Farnham, Ashgate.

Crompton, M. (1998) *Children, Spirituality Religion and Social Work*, Aldershot, Ashgate Arena,

Davie, G. (1994) *Religion in Britain Since 1945: Believing Without Belonging*, Oxford, Blackwell.

Davie, G. (2007) *The Sociology of Religion*, London, Sage Publications.

Department for Education (2012) *National action plan to tackle child abuse linked to faith or belief*.

<https://www.gov.uk/government/publications/national-action-plan-to-tackle-child-abuse-linked-to-faith-or-belief> (22 de novembre de 2013)

Derezotes, D. (2006) 'Individual Consciousness and Social Responsibility: Spirituality in New-Century Social Work', *Arete*, 30 (1), 8-18.

Dominelli, L. (2004) 'Culturally Competent Social Work: A Way Towards International Anti-Racist Social Work?' In L. Gutierrez, M. Zuniga and D. Lum (eds.) (2004) *Education for Multicultural Social Work Practice*, Alexandria, VA.: Council on Social Work Education, 281-294.

Dossett, W. (2013) 'Addiction, spirituality and 12-step programmes', *International Social Work*, 56 (3), 369- 383.

Fernando, S. (2002) (3rd ed) *Mental Health, Race and Culture*, Basingstoke, Palgrave.

Furman, L. D.; Benson, P. W.; Grimwood, C.; Canda, E. R. (2004) 'Religion and spirituality in social work education and direct practice at the Millennium: A survey of UK social workers', *British Journal of Social Work*, 34(6), 767-92.

Furness, S. (2003) 'Religion, beliefs and culturally competent social work practice', *The Journal of Practice Teaching in Health and Social Work*, 5 (1), 61-74.

Furness, S. (2007) 'An enquiry into students' motivations to train as social workers in England', *Journal of Social Work*, 7(2), 239-253.

Furness, S.; Gilligan, P. (2010a) *Religion, Belief and Social Work: Making A Difference*, Bristol, Policy Press.

- Furness, S.; Gilligan, P.** (2010b) 'Social Work, Religion and Belief: Developing a Framework for Practice', *British Journal of Social Work*, 40(7) 2185-2202.
- Furness, S.; Gilligan, P.** (2012a) 'It never came up': encouragements and discouragements to addressing religion and belief in professional practice. What do social work students have to say? *British Journal of Social Work*, doi: 10.1093/bjsw/bcs140.
- Furness, S.; Gilligan, P.** (2012b) 'Faith-based Organisations and UK Welfare Services: Exploring Some Ongoing Dilemmas', *Social Policy and Society*, 11 (4), 601-612.
- Garrod, J.; Jones, M.** (2005) *Religion and Belief*, Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Gilbert, P.; Gilbert, J.; Sanghera, J.** (2004) 'A focus group exploration of the impact of izzat, shame, subordination and entrapment on mental health and service use in South Asian women living in Derby' *Mental Health, Religion & Culture*, 7(2), 109-130.
- Gilbert, P.** (ed) (2010) *Social Work and Mental Health: the value of everything*, Lyme Regis, Russell House.
- Gilligan, P.** (2003) 'It isn't discussed'. Religion, belief and practice teaching: missing components of cultural competence in social work education', *Journal of Practice Teaching in Health and Social Care*, 15, 75 - 95.
- Gilligan, P.** (2008) 'Child abuse and spirit possession: not just an issue for African migrants', *childRight*, 245, 28-31.
- Gilligan, P.** (2009) 'Considering religion and beliefs in child protection and safeguarding work: is any consensus emerging?', *Child Abuse Review*, 18 (2), 94 - 110.
- Gilligan, P.; Akhtar, S.** (2006) 'Cultural Barriers to the Disclosure of Child Sexual Abuse in Asian Communities: Listening to What Women Say', *British Journal of Social Work*, 36 (8), 1361-1377.
- Gilligan, P.; Furness, S.** (2006) 'The Role of Religion and Spirituality in Social Work Practice: views and experiences of social workers and students', *British Journal of Social Work*, 36 (4), 617-637.
- Gollnick, J.** (2005) *Religion and Spirituality in the Life Cycle*, New York, Peter Lang.
- Gray, M.** (2008) 'Viewing Spirituality in Social Work through the Lens of Contemporary Social Theory', *British Journal of Social Work* 38 (1), 175-96.
- Gray, M.; Coates, J.** (2013) 'Toward an ecospiritual perspective in social work Changing values and valuing change', *International Social Work*, 56(3), 356-368.
- Gray, M.; Webb, S.** (eds) (2010) *Ethics and Value Perspectives in Social Work*, Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Hay, D.; Nye, R.** (2006) *The spirit of the child* (Revised edition), London, Jessica Kingsley Publishers.
- Heelas, P.** (2002) 'The spiritual revolution: from religion to spirituality'. In Linda Woodhead, Paul Fletcher, Hiroko Kawanami and David Smith (eds) *Religions in the Modern World*, London, Routledge, 357-377.

Henery, N. (2003) 'The Reality of Visions: Contemporary Theories of Spirituality in Social Work', *British Journal of Social Work*, 33 (8), 1105–1113.

HM Government (2007) *Safeguarding Children from Abuse linked to a Belief in Spirit Possession*, London, London, Department for Education and Skills.

Hodge, D. R. (2005) 'Spirituality in Social Work Education: A Development and Discussion of Goals the Flow from the Profession's Ethical Mandates', *Social Work Education*, 24 (1), 37-55.

Holloway, M.; Moss, B. (2010) *Spirituality and Social Work*, Basingstoke, Palgrave Macmillan.

Holloway, M.; Adamson, S.; McSherry, W.; Swinton, J. (2011) *Spiritual Care at the End of Life: A systematic review of the literature*, London, Department of Health https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/215798/dh_123804.pdf (26 de novembre de 2013).

Horwath, J.; Lees, J.; Sidebotham, P.; Higgins, J.; Imtiaz, A. (2008) *Religious parents want what's best for their kids' religion, beliefs and parenting practices: a descriptive study*, York, Joseph Rowntree Foundation.

Hunt, S. (2005) *Religion and everyday life*, Abingdon, Routledge.

Jewell, A. (2010) 'The Importance of Purpose in Life in an Older British Methodist Sample: Pastoral Implications', *Journal of Religion, Spirituality and Aging*, 22(3), 138-161.

Joseph Rowntree Foundation (2006) *Making change happen for Black and ethnic Minority Disabled People*, York, Joseph Rowntree Foundation.

Laird, S. (2008) *Anti-Oppressive Social Work: A Guide for Developing Cultural Competence*, London, Sage.

Laming, Lord (2003) *The Victoria Climbié Inquiry Report*, The Stationery Office, London.

Lindsay, R. (2002) *Recognising Spirituality: the Interface between Faith and Social Work*, Crawley, WA, The University of Western Australia Press.

McSherry, W.; Ross, J. (2002) 'Dilemmas of spiritual assessment: consideration for nursing practice', *Journal of Advanced Nursing*, 38 (5), 479-488.

MacKinlay, E. (2010) (ed) *Ageing and Spirituality across Faiths and Cultures*, London, Jessica Kingsley Publishers.

Mathews, I. (2009) *Social Work and Spirituality*, Exeter, Learning Matters Ltd.

Melville-Wiseman, J. (2013) 'Teaching through the tension: Resolving religious and sexuality based schism in social work education', *International Social Work*, 56 (3), 290-309.

Minor, C. (2012) *Promoting Spiritual Well-Being: A Quasi- Experimental Test of Hay and Nye's Theory of Children's Spirituality*, Dissertation Submitted to Northcentral University Graduate Faculty of the School of Psychology http://www.academia.edu/2973686/Promoting_Spiritual_Well-Being_A_Quasi-experimental_Test_of_Hay_and_Nyes_Theory_of_Childrens_Spirituality (22 de novembre de 2013).

Moody, H. R. (ed.) (2005) *Religion, Spirituality, and Aging: A Social Work Perspective*, New York, The Haworth Press Inc.

- Moss, B.** (2005) *Religion and spirituality*, Lyme Regis: Russell House Publishing.
- Nash, M.; Stewart, B.** (2002) *Spirituality and Social Care Contributing to personal and Community Well-being*, London, Jessica Kingsley Publishers.
- Neagoe, A.** (2013) 'Ethical dilemmas of the social work professional in a (post-secular society, with special reference to the Christian social worker', *International Social Work*, 56(3) 310- 325.
- Nye, R.** (2009) *Children's spirituality (What it is and why it matters)*, London, Church House Publishing.
- O'Hagan, K.** (1999) 'Culture, cultural identity, and cultural sensitivity in child and family social work', *Child and Family Social Work*, 4 (4), 269-81.
- ONS** (2010) Statistical bulletin: Marriages in England and Wales <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/vsobl/marriages-in-england-and-wales--provisional-2010/marriages-in-england-and-wales--2010.html#tab-Type-of-Ceremony> (3 de desembre de 2013)
- ONS** (2012a) Religion in England and Wales <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/key-statistics-for-local-authorities-in-england-and-wales/rpt-religion.html> (24 d'octubre 2013).
- ONS** (2012b) Ethnic and National Identity in England and Wales <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/census/2011-census/key-statistics-for-local-authorities-in-england-and-wales/rpt-ethnicity.html> (8 de desembre de 2013)
- Owen, H.** (2000) *The Power of Spirit How Organizations Transform*, San Francisco, Berrett-Koehler Publishers.
- Parrott, L.** (2010) (2nd ed) *Values and Ethics in Social Work Practice*, Exeter, Learning Matters Ltd.
- Reamer, R. G.** (2006) *Social Work Values and Ethics* (3rd ed) New York, Colombia University Press.
- Robinson, S.** (2008) *Spirituality, ethics and care*, London, Jessica Kingsley Publishers.
- Saleeb, D.** (2008) (5th ed.), *The strengths perspective in social work practice*, Boston, Allyn & Bacon.
- Scourfield, J.; Warden, R.; Gilliat-Ray, S.; Asma Khan, A.; Otri, S.** (2013) 'Religious nurture in British Muslim families: Implications for social work', *International Social Work*, 56(3), 326- 342.
- Sheridan, M. J.; Amato-von Hemert, K.** (1999) 'The role of religion and spirituality in social work education and practice: A survey of student views and experiences', *Journal of Social Work Education*, 35(1), 125-41.
- Simon, A.; Hauari, H.; Hollingworth, K.; Vorhaus, J.** (2012) *A rapid literature review of evidence on child abuse linked to faith and belief*, CWRC working paper No. 15 London, Childhood Wellbeing Research Centre https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181526/CWRC-00115-2012.pdf (22 de novembre de 2013).
- Starnino, V. R.; Gomi, S.; Canda, E. R.** (2012) 'Spiritual Strengths Assessment in Mental Health Practice', *British Journal of Social Work* doi: 10.1093/bjsw/bcs179

Stobart, E. (2006) *Child abuse linked to accusations of possession and witchcraft*, London, Department for Education and Skills (DfES) <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/RR750.pdf> (22 de novembre de 2013).

Swinton, J. (2001) *Resurrecting the Person: Friendship and Care of People with Mental Health Problems*, Nashville, Abingdon.

Swinton, J. (2007) 'Researching Spirituality and Mental Health – A Perspective from Research'. In M.E. Coyte, Gilbert, P. and Nicholls, N. (eds) *Spirituality, Values and Mental Health*, London, Jessica Kingsley Publishers, 292-306.

Williams, C. C. (2006) 'The Epistemology of Cultural Competence' *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 87 (2), 209-220.

Williams, C.; Johnson, M. R. D. (2010) *Race and Ethnicity in a Welfare Society*, Maidenhead, OU Press.

Wong, Y.; Vinsky, J. (2009) 'Speaking from the Margins: A Critical Reflection on the "Spiritual-but-not-Religious" Discourse in Social Work', *British Journal of Social Work*, 39 (7), 1343–59.

Woodhead, L.; Fletcher, P.; Kawanami, H.; Smith, D. (eds) (2002) *Religions in the Modern World*, London, Routledge.

Yip, K. (2005) 'A dynamic Asian response to globalization in cross-cultural social work', *International Social Work*, 48(5), 593-607.

